

DISSERTATIO

DE

1745, 9 H

MENTE ET RATIONE 14
LEGIS MOSAICAE
VSVRAM PROHIBENTIS

QVAM

CONCEDENTE

AMPLISSIMO PHILOSOPHORVM ORDINE

IN

ACADEMIA GEORGLA AVGVSTA

M. IOANNES DAVID

MICHAELIS,

ORDINIS PHILOS. ADIVNCTVS DESIGN.

PRO LICENTIA DOCENDI

OBTINENDA

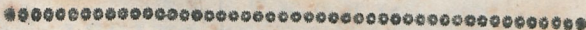
IN AVDITORIO PHILOSOPHICO

HORIS CONSVETIS

DIE XXX. OCT. MDCCXLV.

PVBLCO ERVDITORVM EXAMINI

SVBIICIET.

GOTTINGAE

TYPIS IOANN. FRIDER. HAGERI

11

D I S S E R T A T I O

M E N T E T R A T I O N E
R E G I S M O S A I C A E
I S R A E L I T A E P R O P R I E T A T I S

A M P L I S S I M O T H E O L O G I C O O R D I N E

M I C H A E L I S
M I J O A N N E S D A V I D

P R O F I C I A D O C E N D I

I N A U G U R I O T H E O L O G I C O

D I E X X V I I I M A R T I I

G O T T I N G A E

VIRO ILLVSTRISSIMO
ATQVE
EXCELLENTISSIMO
GERLACHO ADOLPHO
LIB. BARONI
DE MVNCHHAVSEN,
DYNASTAE STRAVSFVRTI,
AVGVSTISSIMI
MAGNAE BRITANNIAE REGIS
IN TERRIS BRVNSVICENSIBVS ET LVNEBVRGEN-
SIBVS
MINISTRO STATVS ET CONSILIARIO
INTIMO,
MAGNO PRAEFECTO DVCATVS CELLENSIS,
ATQVE AD COMITIA IMPERATORI CREANDO
NVPER HABITA
SECVNDVM
LEGATO PRIMARIO, &c. &c.
DOMINO SVO INDVLGENTISSIMO,

EXILES PRIMITIAS
LABORVM GOETTINGENSIVM
PIA MENTE ATQVE EO SVBIECTISSIMI ANIMI
ADFFECTV,
QVEM IPSA PARIT COGITATIO
HEROIS TOGATI,
STATORIS PACIS MEDIAS INTER
BELLI TVRBAS,
CVI CVRAE VNA CVM RELIQVO SANCTIORE SENA-
TV DIES ATQVE NOCTES IMPENDIT,
DELICIA RV M ELECTORATVS
BRVNSVICENSIS,
ADMIRATIONIS ET AMORIS
GERMANIAE,
QVAE OPTATVM DIV ET SPERATVM
PRINCIPEM,
EIVS VOCI
CONSILIORVM REGIS OPTIMI INTERNVNTIAE
GRATO PECTORE DEBET,
ORACVLI,
CVIVS RESPONDIS SAPIENTISSIMVS REGVM,
IPSE SENATVS SVI ORACVLVM,
IPSE CONSILII NVNQVAM INOPS,
VTIVR
SVMMI MVSARVM PRAESIDIJ,
QVAE EIVS BENEVOLENTIA ET CVRA SINGVLARI FRÆTAE
FLORENT VIGENTQVE,
OFFERRE AVDET

AVCTOR.

§. I.

leges, quibus sapientissimum numen civitatem israeliticam interprete & administrato Mose instruxit, a iure & legibus nostrarum rerum publicarum maximis haud raro interuallis seiunctas esse, satis liquet. Quae tamen diuersitas nec nostris nec Mosaicis legibus vitio verti iure potest. Suis suae leges esse debent rebus publicis: quarum siue situs, terraeque innata indoles, (1.) siue ingenia ciuium, siue prisca ciuitatis forma, nouarum rerum desiderio non temere mutanda, diuersam legum atque iuris faciem inducunt. Eadem ratio reip. Israëliticae, cui commodae erant, quae alii

(1.) Vide Perillustris I. H. BOEHMERI dissertationem de iuribus diuersis e diuersitate climatum natis.

aliis ciuitatibus detrimento esse poterant leges: adcurandusque fuisset Moses, si legislatoris munere diuino fungens iussu neglecta reip. Israëliticæ indole iura condidisset nostris ciuitatibus, ab illa diuersissimis, apta, suo populo suæque Palæstina inepra. (2.)

§. II.

(2.) Vel hoc telo iugulantur, si qui nostris rebus publicis, quamuis forma, situ, iugenoque ciuium ab Israëlitica toto caelo distantibus, leges ciuiles a Mose latas imprudentibus votis aptari iubent: Palæstinam in Germaniam, Asiam in Europam translaturi. Exemplo rem illustremus. Non omnino obmutuerunt censoriæ voces, quibus vltimum supplicium, quo fures adficiuntur, crudele nimis & barbarum, atque ex christiana proscribendum videtur societate, quia mitiorem Moses furibus poenam statuerit. At Mosaicæ de furto sanctiones aliam prorsus quam quæ in his viget teris requirunt rempublicam. Restitui iubet ereptum, mulctamque addi, Moses. Hoc illi dictum reipublicæ, in qua probabile est, vel ipsos fures non prorsus ad incitas redactos esse: dictum Israëlitis, quorum quisque animum tenere agellum solebat, ex cuius fructibus restitutio peti possit. Inepta lex his coercendis furibus, a quibus, cum nihil habeant, nihil repeti potest. Furem sine re, sine pecunia, vendi iubet Moses: quod ad illam modo pertinere potest ciuitatem, in qua vendi homines solent, non ad has quarum mansuetudo seruitutem adspernatur. Bonæ ergo fuerint leges Mosaicæ de furto in Palæstina, ingens illarum nonnullis in terris sit vtilitas, (de qua perquam commode differit eques CHARDIN in itineris in Persiam suscepti diario, *Voyages en Perse Tom. IV. pag. 286. 287.*) illis tamen Germaniæ nostræ partibus, in quibus omnes liberi sunt, non quadrant. Non iam dicimus, incautas has & censorias voces *Pauli* epistolis contradicere: qui

§. II.

Fieri tamen potest, vt incauto aut rerum prisca-
rum imperito lectori codicis Mosaici, leges summa
sapientia latae, rebusque Israëlitarum vtilissimae, vix
dignae diuini legislatoris sapientia videantur. Quarum
vt honori consulamus, demonstranda est vera causa,
ex reip. Israëliticae quasi aedificio eiusque forma &
vera indole petenda. Hac perspecta, leges Mosis ea-
rumque mentem & prudentiam intelligimus: tanti le-
gislatoris incredibilem sapientiam, beatique his iu-
ribus populi felicitatem miraturi. Hanc causam le-
gum, quae paradoxi quid & inexpectati habent, si
didicerimus, tum vero optime nobis constabit, nec
leges Mosaicæ vniuersas nostris ciuitatibus obtruden-
das, nec has vel illas, de quibus dubitari forte po-
tuisset, in legum moralium, quae totum genus hu-
manum obstringunt, numero habendas esse.

A 2

§. III.

qui *legem, seu legem Mosaicam, (i. e. legem Mosis propriam, nec ex iure naturae pendente, atque a Christo, eiusque discipulis repetitam atque confirmatam) abrogatam esse testatur: communi etiam nostrae ecclesiae suffragio, Paullina auctoritate comprobato, damnari. Theologis enim hac explicanda reliquimus. Iure tamen mireris in hac ipsa ecclesia, quae leges Mosaicæ ecclesiasticas & ciuiles mortuas & sepultas iudicat, nunquam fere deesse, qui quamuis receptae & verae sententiae de abrogata lege Mosaica subscribant, ita tamen agunt, ita de nostris conuincuntur iuribus, ac si in Mosaico viueremus regno.*

§. III.

Cum ergo inter leges Mosaicas nobis paradoxas non vltimum locum illa occupet, quae *sive pecuniam sive aliud quiduis ab Israëlitis pro usura mutuo Israëlitis dari* vetat: non inutile erit veram huius legis causam inuestigare. Quibus nostris conatibus si successus, & fauor eruditorum iudicum non omnino defuerit: alias forte Israëlitarum leges simili ratione olim explicare adgrediemur.

§. IV.

Ad *Paradoxas*, nec expectatas leges hanc Mosaicam referendam, quae usuras vetat, facile equidem vicerimus. Rem prohibet sua sponte non nefariam, sed iure naturali, cuius cum morali diuino congruunt praecepta, permissam. Quid enim vitii habet, si tuam pecuniam mutuum aliis dederis, qui ex illa commodum & lucrum captant, exigere, vt partem lucri ex tua pecunia capti tibi concedant? Commodas illis pecuniam, vt agrum emant, ex quo praeter mercedes operarum quadraginta Ioachimicas singulis annis percipiunt: aequum erit, vt lucrum, supra mercedes operarum redundans, adeoque ex tua pecunia, non ex labore emtoris proueniens, ad te pertineat. Quod & magis aequum iustumque videbitur, si ea sit reip. in qua viuis forma & conditio, vt caput pecuniae creditae amitti possit, debitorumque aliqui non sint soluendo. Nec enim gratis ac sine vilo tuo

tuo emolumento periculum in commodanda alii pecunia subire te iubebunt iusto non rigidiores leges. (3.)

§. V.

Mirum videri possit sapientissimum Israëlitaec gentis legislatorem, rem sua sponte, & ex iure naturae licitam, lege civili prohibuisse. Quamvis enim possit legislator arctioribus libertatem civium, quam ius naturae facit, finibus coercere: grauis tamen causa esse debet, qua inductus, quae natura licent, in republica non licere edicit. Sed magis idem mirum videbitur, si ex nostrarum formarum publicarum iudicantibus non solum causa nulla

A 3

pro-

(3.) Animus nobis non est, priscum bellum repetere inter Baetaeos eruditos superiore seculo de usura & foenore trapezítico ortum: quod nimis notum etiam lectoribus suspicamur, quam, ut opus sit, verbum de illo addere. Miramur tamen, fuisse, qui usuram teterrimo carbone notarent, cum alia probarent lucri genera ex pecunia aliis data percepta, si usuram damnas etiam damnanda. Si Titio opus sit pecunia, praedium possidenti, vendatque tibi praedium; ex fructibus quidem praedii usuram datae illi pecuniae percipies; nihil tamen periculi amittendae pecuniae subiturus. Nummos enim volubiles cum stabili & perpetua tibi tuisque possessione eiusdem pretii permutasti. Nec tamen pecuniam pro praedio vendendo numeratam petenti, in vitio posuerit nisi asperimus iudex. Sed satis est. Nimis ex via digressi videremur, si aequitatem usurae vindicaremus: de qua siue GROTIUS de iure belli & pacis lib. II. cap. XII. §. 20. consulendus erit lectoribus, siue illustris WOLFFIUS in iure naturae Tom. IV. §. 1400. seqq.

probabilis huius legis occurrat, sed & simile interdictum quid detrimenti nostris ciuitatibus adlatum sit, intelligatur. Lautioris conditionis homines saepe non in praediis sed nummis diuitias habent: quibus si usuram adimas, annuos etiam redditus ademeris, ut absorta tandem forte ad incitas redigantur. Graue incommodum: pupillis vero, qui victum quaerere labore & industria per aetatis rationes nondum possunt, in primis perniciosum. Insigni ergo hos iniuria adfeceris, si Mosaicum ad nostras transtuleris ciuitates edictum: insigni ipsam rempublicam damno, quam lautissimae conditionis homines, diuitiisque instructissimi, ob acerbitem legis relictae videntur. Nec tamen his qui mutuam sumunt pecuniam, quibus magnopere fauere lex videtur, hac ipsa lege apud nos prospectum foret. Rari enim diuites, metu damni ipsos reuocante, nulla spe lucri propofita, argentum suum aliorum vsibus commodaturi. Quos si misericordiae telo vrgere velis; pauperibus forte succurreres, quibus quae mutuo dantur, donata videri possunt. Nulla tamen misericordia diuites coget, ut aliis, quibus non ad victum tolerandum, sed mercaturam aut opificia exercenda nummis opus est, non sine iacturae metu succurrant. Iacebunt ergo commercia: extinguetur anima & vita ciuitatis! Pone tandem, esse, qui amicis mercaturae operam dantibus pecunia mutua succurrant: vereor tamen, ne leuissima periculi suspicione mutuum repescant, si nulla ipsorum utilitas in pecuniis collocatis versetur.

§. VI.

Non indignum ergo industria & cura nostra argumentum: *qua ratione ductus Moses, inspiratus ille ac diuinus legislator, usuram inter Israëlitas lege civili prohibuerit?* Quam si nobis licuerit rite inuestigare, & sapientiam tanti illustrabimus pro tenui nostra parte legislatoris, & illorum occurremus errori, quibus usurae interdictum ad leges morales, non rempublicam Israëliticam sed genus humanum obstringentes, referendum videtur. Priusquam tamen ad rationem legis exquirendam accedamus, veram eius mentem explicemus necesse est.

§. VII.

Quam, vnde certiolem & limpidiorem hauriemus, quam ex ipso fonte? ex ipso codice Mosaico? Non fugiunt nos & Thalmudicorum & recentiorum Rabinorum sententiae. Collegit illas singulari industria IOANNES SELDENVS in *iure naturae & gentium iuxta Ebraeorum disciplinam lib. VI. c. 9.* ita tamen collegit, vt aliis, quae non sordida manu addere possint, reliquerit. Nec tamen hi Thalmudicorum rivuli omnino puri, & ex *Mosaicis* fontibus deriuati. Fouent vel de hac lege sententias, quas ipsius *Mosis* esse vel neges iure vel ambigas. Ex quo genere sunt: *non modo illum peccare, qui accipiat usuram, sed & qui pendat: (4.) nec usuram modo ipsam in vitio esse,*

(4.) Argumentum rei ex eo petunt, quod in prohibendis usuris Moses verbo *נשך* in vtraque coniugatione, *Kal & Hiphil* vtatur:

erunt: (5.) Exod. XXII, 24. cum argentum mutuum dederis populo seu ciui meo, egeno apud te, ne sis illi vt exactor: ne imponite ei vsurum. Leuit. XXV, 35-37. cum egenus factus fuerit frater tuus, & nutauerit manus eius apud te: tum adprehende illum, (auxilio ei esto) vt, siue peregrinus siue adcola apud te uiuat. Ne accipias ab illo foenus & vsurum; timeto potius a Deo tuo: & uiuat frater tuus apud te. Argentum tuum non dabis illi pro foenore: nec cibum tuum pro vsura. Deuteron. XXIII, 20. 21. Ne vsuram petas a fratre tuo, nec argenti, nec cibi, nec ullius rei, quae vsuram pendit. A peregrino petes vsuram: sed a fratre tuo vsuram non petes.

§. IX.

Primum, quod haec commata efficiunt, erit: non atrociam modo vsurarum sortem superantium, sed ipsas vsuras prohiberi, quamuis mediocres & in nostra ciuitate licitas. Cum enim Deus Deuteron. XXIII, 21. permittat, a peregrinis vsuras petere: vix dubitari potest, quin vsurae nomine etiam leue & aequum foenus intelligatur. Abludit enim a iustissimi numinis

(5.) Addunt his praeceptis Thalmudici Leuit. XIX, 4. ante coecum ne ponas offendiculum, qua lege allegorice explicata prohiberi existimant, egeno & misero petitis ab illo vsuris cumulum addere miseriarum, & efficere, vt prorsus res eius corruant atque frangantur. Cum tamen valida ratio non adfit, quae iubeat plano & proprio huius legis sensui metaphoricum praeferre: placet nobis illis ex fontibus haurire, qui nihil sibi turbidi ac dubii admixtum habent.

B

nis aequitate, expressa lege nimii & acerbi foenoris in alienos exercendi licentiam populo suo permittere: nec vero eam deceret prudentiam, qua ciuitas regitur. Quaecunque enim resp. clarissimis verbis immensi foenoris exactionem a peregrinis concedit ciuibus suis; terret peregrinos & reuocat, ne ex tam dura ciuitate mutuuum perant. Atqui hanc ipsam vsuram, quae a peregrinis permittente Mose peti potest, ab Israelitis sumere illicitum, ex commate 20. (6.)

§. X.

Liquet etiam, duplicis generis vsura Israelitis interdictum fuisse, quam ipse Moses nominum diuersitate distinguit: תרבות & נשך. Quae uocabula ita diuisam inter se habent omne vsurarium regnum, ut illud vsuram pecuniariam significet, quae pro pecunia accepta soluitur; hoc, foenus reale, quod pro rebus mutuatis, e. g. frumento, musto & oleo penditur. Disces illorum proprias significationes ex Leuit. XXV, 37. *Non dabis illi argentum tuum pro foenore, (נשך) nec cibum tuum pro vsura: (תרבות.)* Mitius nomen

(6.) Quosque progredi consueuerit huic praecepto inimica nec prorsus in republica Iudaeorum sepulta vsuraria prauitas, non nobis constat. *Nehemias* quidem cap. V, 1. *centesimas argenti, frumenti, musti & olei* commemorat: sed incertum, quales fuerint centesimae, utrum mites, quae quotannis penduntur, an cruentae illae, quae singulis soluendae mensibus erant, de quarum apud Romanos vlti *HEINECCIUS* consulendus in *Syntagmate antiquitatum Rom. lib. III. tit. XV. §. 19.*

men vsurae impositum frumentariae, (7.) הרבית dictae a verbo רבה, *multus fuit*, vel, *crevit*, vt *multiplicationem modo sortis*, qua debitum crefcit, indicare videatur. Pecuniarium vero foenus atrocioze vocabulo notatur, a *mordendo* (נשך) deriuato, quod quasi mordeat debitores, sanguinis ipforum cupidum. (8.)

B 2

§. XI.

(7.) Plus etiam aequitatis hoc genus vsurae habere videtur, quam illa pecuniaria. Saepe intra anni tempus pretia rerum mirifice augentur aut minuuntur, vnde fieri potest, vt frumentum cum collocetur longe maioris sit, quam cum recipitur. Quod si accidat, creditoris in commodando benignitas infigne ipsi detrimentum parit, vsuris compensandum. Quae causa fuit, vt & Romanae leges maiorem vsuram frumentariam quam pecuniariam permitterent: *Novell. XXXII, 1. XXXIV, 1. HEINNECCII Synt. ant. Rom. lib. & cap. cit. §. 17.* Leges vero Mosaiicae ipsam vsuram frumentariam prohibebant: ex quo tamen interdicto ne, crescente republica Israelitica, & ciuium multitudine charitatem rerum inueniente, aliquid iniqui existeret, legibus cautum videtur. Thalmudici saltem varia praecepta dederunt, de restituendo debito frumentario, vbi frumentum tempore collocationis plus fuerit, quam cum recipitur.

(8.) Asperitatem significationis intelligunt, ac forte augent, Iudaei. Sic *Baal Hatturim* ad Deuter. XXIII, 19. הרבית רומה שנשכו נחש שעולה מעש מעש ואינו מרגיש בו ער שיעלה לממון כמו נשיכת הנחש i. e. *Vsura similis est, ac si quem mordeat serpens, quae (vsura) paulatim ascendit, cum ipse non sentiat, usque dum ascendat ad Mammonem (seu omnes opes eius) sicut morsus serpentis.* Similia his habet RASCHI ad Exod. XXII, 24. נשך i. e. *vsura, quae est si-*
cut

§. XI.

Nec tamen omnem omnino usuram proscribat legis Mosaicae rigor, sed illam tantum, quae ab Israelitis soluenda erat, permisso in externos foenerationis iure. Vnde Moses illum, quem usuris emungere non liceat, iam *populum Dei*, iam *fratrem tuum* adpellat: nihilque illo edicto clarius: (9.) *ne usuram petas a*

FRA-

cut morsus serpentis, qui primum excitat exiguum in pedibus tumorem, nec sentit admorsus, & statim inflatur & intumescit usque ad verticem. Sic est usura: non intelligit homo, usque dum ascendat, & priuet illum opibus multis.

- (9.) Nihil clarius, inquam, modo רשך in Hiphil exponas, usuram exercere, non, usuram pendere, ut aliqui Iudaeorum: §. VII. n. 4. Nec quidem coniugatio Hiphilica efficit, ut רשך sit, usuram pendere. רשך significat in Kal, mordere, deinde, mordere aliquem usuris, i. e. usuras accipere. In Hiphil רשך foret: facere ut mordeat: vel: facere ut mordeatur, admorsum aliquem facere. Vide Grammaticam nostram Hebr. §. LXXV. Quod, ad usuras translatum, erit: facere ut mordeatur debitor, i. e. usuram exigere. Nec vero illi Iudaicae explicationi, de usuris ne pendendis quidem, fauent, quae interdictum statim sequuntur: *propterea, ut benedicat tibi Deus in omni emissione manus tuae, in terra, in quam venturus es ad occupandum illam.* Cuius generis promissiones & stimuli magis decent legem benignitatem erga alios praecipientem, quam quae iubet iniuste petitas usuras negare, illatasque iniurias propulsa. Illi, non huic opus erat benedictionis promissione. Accedit, quod nimis rigidum esset, usuras datas lege civili etiam dantibus vitio vertere: inprimis ubi acceptarum usurarum poena nulla constituta est, nec cogi creditores lege possint, ut petentibus mutua pecunia succurrant.

FRATRE TVO, -- A PEREGRINO (כברי) *petes usuram: sed a FRATRE TVO usuram non petes.* Deuteron. XXIII, 20. Nec, ergo omnino annui ex pecunia reditus Israelitis eripiebantur, argentumque illorum reddebatur effoetum: licebat illud Tyri collocare, vrbe finitima, & per terrarum orbem commercia exercente, cuius ciuibus mutuis mercibus & pecunia opus erat. Hinc fructus annui: & foenus, si vellent, nauticum. Israelitis lex fauebat, quibus sine usura mutuum dandum erat.

De peregrinis, qui ortu quamuis exteri in Palaestina tamen sedem fixerant, dubitari possit, an ab illis usuras accipere licuerit? quippe quibus cautum sit lege Mosaica, Levit. XXV, 35. *cum egenus factus fuerit frater tuus, -- tum adprehende illum, ut, siue PEREGRINVS siue ADCOLA apud te vivat. Ne accipias ab illo foenus & usuram.* Nec defuerunt Iudaeorum doctores, quorum lata satis ac mitissima huius commatis explicatio homines etiam origine externos eiusdem benevolae legis amplitudine complecteretur. (10.) Cum tamen Mosis *frater* vix alius nisi Israelita esse soleat, vero propius est, solis Israelitis legem con-

B 3

fule-

- (10.) Huc referendus RASCHIVS, qui ad vocabula גר וְתוֹשֵׁב explanationis causa scribit: i. e. *si vel peregrinus & adcola fuerit. Quis autem est תוֹשֵׁב? Omnis, qui suscepit in se, ut idola ne colat, nec cadaver comedat.* Clarius quae sentiebat expressit ABARBANEL, cui hoc loco est שנתגייר מאומה, *שנתגיירי מאומה, qui, cum ex alia gente sit, proselytum se fecit, תוֹשֵׁב* vero, שקבל עצמו שבע מצוות בני נוח, *qui suscepit in se obseruanda septem praecepta filiorum Noachi.* Nec tamen omnium

fulere, atque per גר & חושב non exteros intelligi, sed Israelitas, qui relictis penatibus, ac vendito usque in annum Iubilacum agello, in aliis tribubus commorabantur.

§. XII.

Nec tamen videtur omnis usura ab Israelitis accepta in vitio fuisse, sed illa modo quae ab egenis petebatur, permessa versura & foenore, si lautioris conditionis Israelitae mercaturae aut alia quacunquē de causa pecunias mutuas sumerent. Quod quamvis non omnes, multos tamen habere videbitur numeros veritatis, modo leges Mosaicās adcuratius inspexerimus.

Exod. XXII, 24. claris verbis haec legis conditio exprimitur: *cum pecuniam mutuam dederis civi meo, EGENO apud te.* Nihil hic de foenore a ditioribus non exigendo praecipitur.

Leuit. XXIV, 35. eadem conditio interdicti additur: *fratrem egenum factum esse, ac nutasse manum eius: vendito etiam patrimonio in alia tribu peregrinum esse factum.* Eandem conditionem praecedentium & sequentium nexus exigit. Postquam Moses praecipisset de agro & patrimonio, urgente quidem paupertate vendito, v. 25-34. oratio eius ad pecunias mutuas atque usuram defluit: quo loco etiam perpurgato, de illis praeepta praescribit, quos sacra egestas
coë-

mnium eadem est interpretum sententia: locoque supra citato ABENEZRA scribit, *אחיו ישראל* FRATER TVVS: i. c. *Israelita.*

coëgerat libertatis iactura rei familiaris damna redimere: v. 39. (II.)

Deuteronomii tamen capite XXIII. v. 20. 21. vbi legem de vñris repetit Moses, nihil inter pauperes ac diuites statuitur discriminis. Nec tamen magni est momenti haec omiffio, cum legem bis iam promulgatam & vberius expositam nonnifi denuo inculcet Moses; ex tabulis Exodi & Leuitici, sedibus materiae, adcuratius intelligendam. Accedit, quod eam describeret reipublicae formam Moses, in qua vix alii quam pauperes pecunias mutuas petituri videbantur; vnde nec opus erat, singulis locis repetitae legi addere, quod ea tantummodo ad pauperes referenda fit. Commerciis cum exteris exercendis non nimis fauebant leges Mosaicae, ne populus cum aliis gentibus, connubiis & superstitione coalesceret: eaque manente republica, quam Moses instituerat, non opinabile erat, fore, vt vigerent longinquae nauigationes & commercia, sumtusque, quibus haec vigere solent, vel lautae conditionis hominibus mutui sumendi essent. Caeterum erat vni-

cuius

(II.) Idem iam de nexu orationis Mosaicae sensisse ABARBA-NELEM, lubens intelligo, qui ita: *postquam praecepisset de paupere, qui doctus erat bonis suis, ita vt possessiones suas agri & vineae venderet; iam de eo praecepit, cuius crescit paupertas, vique dum vendat domum suam: qui gradus est secundus paupertatis. Porro praecepit, si egestas eius tertium gradum fecerit, vt pignora det pro pecunia aut cibo, in accptione mutui. Tandem praecepit, si quarto gradu creuerit, vt se ipse vendat, aut ob furtum vendatur.*

cuius Israëlitaë auitus apto cum Lare fundus, vnde se suosque sustineret: aut si deesset, armis quaerendus erat. Qua rerum conditione rarius accidebat, vt his, qui ad incitas redacti non essent, versura esset facienda. Quod si tamen pecunia aliorum opus haberent ditiores, non necessarium erat, vt debita contraherent. Mose praeceptore agri sui redditus vsque in annum Iubilaeum vendebant his, quibus in numero erat pecunia: in quo, nisi fallimur, emtori incertorum redituum, & quibus non vna metuenda esset calamitas, concedebatur emtionis aliquod compendium. Haec si rite perpenderit, lex in Deuteronomio repetita, concisa modo, non contraria illis videbitur, quae ex Leuitico & Exodo effecimus. (12.)

§. XIII.

Poenam migratae legis ciuilem a Mose statui non legimus: videturque ea fuisse huius interdicti mansuetudo, vt sola restitutione foenoris crimen acceptarum vsurarum piari posset. (13.) Nehemias saltem,

(12.) Congruit nostra sententia cum illo Thalmudicorum dicto: *ianuam non claudendam ei qui mutuum petat*, i. e. legem de vsuris non ea accipiendam esse latitudie, vt quibus mutuo opus sit, (mercatoribus, & ditioribus, qui pendere possunt vsuram) difficile fiat, creditores inuenire.

(13.) Iterum congruentes habemus Thalmudicos, hoc addito corollario: *eos modo heredes ad restitutionem vsurarum a patre acceptarum obligari, quorum pater poenitentiam malefactorum*

rem, sub quo suis legibus vivebant Iudaei, quamquam iudex, atque supremus Palaestinae magistratus constitutus, nihil a foeneratoribus exigebat, nisi ut foenus iniuste captum rependerent.

§. XIV.

Tam huius legis explicanda erit ratio, ex ea pendens agrorum descriptione aequabili & aeterna, quam a Mose Leuit. XXV. expositam, strictim & breuiter edifferemus.

Suis cuiuslibet Israëlitaë erat ager, unde se suosque pasceret. Qui ager tam proprius ipsi & perpetuus, vel ut rectius dicam, fideicommissum erat familiae, ut nemini liceret eum in perpetuum vendere. Soli reditus
XLII.

factorum moriens testatus sit. Heredes enim, qui usuram a patre captam restituant, non potius debitoris causa id facere, quam patris, cuius honori consultum velint. Vide SELDENVM p. 750. 751. In quo non male nobis, pro indole reip. Mosäicae, iudicare videntur. Forte enim nihil ex usuris ad filios peruenerat: unde nec exigi poterat, ut illas rependerent. Non enim autum fundum, (ut apud nos fieri solet) patri, sed primo debebant legislatori Mosi, qui patri ne quidem eius vendendi potestatem reliquerat. At vero debitores, qui foenus aut obtulerant, aut in illud consenserant, de quo quererentur non habebant, erepto sibi post mortem creditoris priuilegio, cuius violandi ipsi dederant occasionem. Adderemus, Thalmudicis iudiciis etiam licere, impuberum pecuniam foenori dare, nisi hoc demum licuisse post euersam republ. eiectosque ex auitis fundis Israëlitas suspicaremur.

C

XLII. annorum vendibiles erant: (tot enim messes erant inter duo iubilaeos annos) ipsius agri aeterna auctoritas. Modo insonuisset tuba iubilaea, ad pristinos dominos gratis redibat. Hinc nec egenorum fundus egestatis iniuriis omnino in perpetuum perire, nec ditioribus emtionis iure latifundia parere poterant. Eaque erat huius legis seueritas, ut ne regi quidem quidquam in illam liceret. I. Reg. XXI. (14.)

§. XV.

(14.) Et huius legis sapientiam strictim indicare liceat: quae faciebat, ut neque summa paupertas & mendicitas familiis Israëliitarum metuenda esset, coëmito ab aliis ipsarum agro; nec vero potentiores familiae ambitiosa emtione agros agris continuare, possidere latifundia, tandemque rempublicam ipsam, in quantum eminebant, opprimere possent. Quantum detrimenti res Romana ceperit ex defectu similis legis, plebe ex auito fundo eiecta, & contra ditiores tumultuante, tribunisque tandem plebis, vel regno inhiantibus, plebemque oratione & lege agraria sollicitantibus, ex LIVIO atque duabus CICERONIS orationibus de lege agraria contra Rullum, liquet.

Egregia illa lex in republica formanda atque fingenda, quam Moses de agris tulit: quamvis nostris ciuitatibus, aliter institutis, iamque adultis, omnino perniciofa. In his enim summam ciuibus factura esset iniuriam, qui nullos agros possident, quos omni terrae gleba in perpetuum prohibitura esset. Sed haec iniuria euanescebat apud Israëlitas, quorum ciuitatem ita Moses instruxerat, ut deessent, qui fundos nullos possiderent.

Hoc quoque addamus sapienter institutum, quod solos agros, non aedes intra moenia sitas fidei familiae in perpetuum committeret

§. XV.

Triplex hinc emergit aequitas legis vsuram in rep. Israëlita prohibentis.

1.) Ditiores Israëlita congesta quamuis magna pecunia agros tamen emere, ex quibus annuos perciperent reditus, non poterant. Inculta quasi & effoeta erat argenti possessio. Nihil ergo iacturae faciebant, si steriles in Palaestina nummos fratrum vsibus etiam sine vsura commodarent. Nostrarum alia sunt ingenia rerumpublicarum, in quibus quia argento agri emi possunt vsuram quotannis quasi soluentes, iniuria fieret creditori, si pecuniae gratis elocandae constitueretur necessitas. Vide §. IV. (15.)

C 2

2. Non

mitteret Moses. Leuit. XXV, 29. 30. Migraturis enim in aliis vrbes familiis, (quod omnino cauere non poterat) oneri futurae erant aedes, vrbibus vero suis dedecori, si absente possessore sartae tectae non seruarentur. Cuius generis incommodum non raro in Britannia existere solet: cum area, aeterna auctoritate repetenda, in seculum venditur, in qua aedes exstruuntur non nisi seculum duraturae, quia area cum inaedificatis ad pristinum dominum seculo finito redit.

(15.) Non negamus impedimenta haec fuisse diuitiarum ab Israëlitis corradendarum. Moses enim cum ciuitatem liberam, non regnum formaret, cauere debebat, ne paucorum ciuium diuitiae & opes, cum reipublicae atque libertatis periculo crederent. In quo plaudimus SPENCERO, qui *diff. de vsura lege prohibita c. II. sect. III.* ita: *incredulo foenore curatum est, ne ditiorum facultates in immensam excrescerent. Dudum obseruauit BODINVS, imperiorum euersiones nullam causam certius adferre, quam nimiae paucorum opes.*

2.) Non opus erit Israëlitis, ne impuberibus quidem, usuris victum tolerare. Suus quemque fundus pascebat: unde aequius a foeneratione manus abstinere poterat.

3.) Non facile in ciuitate, quam Moses instituerat, sortis metuenda erat iactura, vsurarum aequitati graue momentum addens. Habebas debitoris agrum ex quo detrimenta sarcires: habebas corpus, vxorem, filios, quibus per VI. annos seruis vti posses, ad damna compensanda, si qua tibi debitoris creasset improbitas.

§. XVI.

Concedebat ergo maxima ex parte apud Israëlitas, quidquid pro usuris dici potest: nec alia foenoris supererat fere excusatio, nisi, *non te obligatum esse, ad tua aliis commodanda, iure ergo tuo vt, si pro hoc beneficio aliquid commodi & usurae exigas.* Durum vero & inhumanum summo iure vt, nihilque alii beneficii tribuere velle, quod sine tuo detrimento fieri possit, nisi

(16.) Facit huc illud CICERONIS I. I. de Officiis C. XVI. *Omnia autem communia hominum videntur ea, quae sunt generis eius, quod, ab Ennio positum in vna re, transferri ad permultas potest:*

*Homo, qui erranti comiter monstrat viam,
Quasi lumen de suo lumine accendat facit,
Nihilominus ipsi lucet, cum illi accenderit.*

Vna

nisi auro illud redemerit: (16.) magis idem iniquum, si in miseros & beneficii indigos iuris tui rigorem adhibeas. In lege ergo Mosaica ius vsurarum in pauperes exercendum, quibus sine damno & iactura commodari pecunia posse videbatur, coercente, nihil iniqui inesse videtur. Summo civium iuri eos fines praescribit, qui intra aequitatem & humanitatem consistant, quod idem aliae civiles leges non raro faciunt. Curam suscipit misellae plebis, quod non benignitatis solum sed & prudentiae civilis iure existimatur.

§. XVII.

Sufficere hae nobis causae legis Mosaicae, vsuram quae prohibet, videntur: nec opus, ut agmine certemus rationum, vbi paucis res confieri potest. Non negamus quidem, fieri posse, ut & aliae eiusdem legis causae accedant: ex quibus primaria foret, si consuetudines aut leges antiquissimae earum gentium, quibuscum cognatio aut vsus Israëlitis Mosaico tempore intercesserat, foenoris horrore imbutae fuissent. Solet enim Moses, si quid in earum gentium legibus non mali inest, non illud repudiare. Sed de hoc nobis non constat. MVHAMMEDES quidem, qui saepe non sua nobis somnia, sed veterum Arabum confirmatas

Vna enim ex re satis percipitur, ut, quidquid sine detrimento possit commodari, id tribuatur vel ignoto. Ex quo sunt illa communia: non prohiberi aqua profuente: pati ab igne ignem carpere, si quis velit: consilium fidele deliberanti dare: quae sunt iis utilia, qui accipiunt, danti non molesta.

confirmatas longis seculis consuetudines in Coronofcriptas reliquit, (17.) Sura II, v. 267-282. acerrime in vsuras inuehitur. Sed, vt alia taceamus, quae eripere nobis Muhammedem Mofi consentientem possent, Sura III. ita loquitur de foenore Muhammedes, vt grauius modo & cruentum coercere videatur, quod, vt ipse ait, *duplicacionibus duplicatis percipitur*. B. SPENERO in *consiliis theologicis* T. II. p. 335. ea legis ratio esse videtur, vt *Deus maiora cum exteris commercia prohiberet: nec enim facile mercatoribus sine foenore credi*. Grauior caussa foret, si constaret, etiam a mercatoribus foenus percipere non licuisse: sed vide, quae supra scripsimus §. XII.

§. XVII.

Agmen rationum conscripsit, qui eandem, quam nos, materiam sibi scribendam sumserat, Ioannes SPENCERVS in *dissertatione de ratione legis vsuram prohibentis*. Si tamen de tanto nobis liceat Viro iudicare, multitudine potius quam robore rationum legem Mosaicam succinxit. Ne videamur actum egisse, adscribemus XXIII. rationes *Spencerianas*, nostramque de plurimis sententiam adiciemus. Strictim & breuiter vtrumque. Adparebit, multa illum ad rem non facientia coëgisse, & illas tamen, quas supra adferre conati sumus, neglexisse rationes. Grauioribus

(17.) Vide MILII *dissert. de Muhammedanismo ante Muhammedem*: & grauem imprimis testem, Albertum SCHULTENS, in *Origin. Hebr.* T. II. p. 151.

ribus vero, & quae aliquem saltem locum tueri possunt, calculum nostrum, lubentes adiciemus.

I.) In fronte collocat, tres rationes A DEO petitas :

1.) *Vt Dei se feudatarios esse ipso opere docerent.*

Quae ratio nimium efficere videtur: nam & reliqui omnes populi feudatarii Dei, quibus tamen foenus exercere licet.

2.) *Vt spem & fiduciam in Deo, huius legis auctore, frequentius exercerent, ab eo praemia expectantes.* Transfer eandem legem ad Christianos: non licebit illis vsuras accipere. Id quod iure nemo dixerit. Praeterea fidei exercitia non tam legi civili praecipitur, quam sponte suscipi solent.

3.) *Vt haec lex Iudaeos Deo eximio, idola gentium excellentia naturae suae superanti deuotos testaretur.* Nec hoc telum ad metam ferri putauerim. Quaecumque gentes aliae faciebant, non hac vna causa Iudaeis fugienda erant, ipso toties totiesque teste SPENCERO, qui haud paucos ritus a Mose praecipitos gentibus acceptos refert.

II.) Sequuntur quatuor causas a parte GENTIS ISRAELITICAE:

1. *Quia Israëlitae, non ex colluue gentium orti, sed uno patre, Iacobo, creati, fratres fuerint.* Haec vna ratio illis sepositis, quas supra scripsimus, parum efficeret, quia nimium efficit. Ex Noacho omnes homines progeniti, fratres sunt.

2.)

2.) *Quia Israëlitaë populus Deo sacer fuerint.* Non adspernor hanc legis causam, cum Israëlitis Deus non solum spiritualia sed & huius vitæ bona promiserit. Ea tamen præstruenda sunt, quæ supra de æquitate huius legis in rep. Israëlitaë egimus. Si enim aliis consulens, iniqua fuisset aliis, rempublicam Dei sane non ornasset.

3.) *Quia Israëlitaë raro argenti aut agri diuites, plurimi vero egeni fuerint.* Non audeo huic adserto subscribere, cum sciam Mosen promississe, Deum a populo suo pietatem colente mendicitatis mala auerruncaturum esse: Deuteron. XV, 4-6. XXVIII, 12. Leges etiam Mosaicæ, si diuitias paucorum non nimis augent, ita tamen comparatæ videntur, vt egestatem pellant. Sed de hoc vberius dicere iam non licet. Nec opus est dicere, si tota lex de vsuris non capiendis solis pauperibus consulit.

4.) *Ne Iudæos egestas & foenus multiplicatum cogeret, relicta patria inter gentes viuere.* Bene quidem: viderur Mofes, & ea, cuius ille minister erat, Dei prouidentia curasse, ne populus dilaberetur & dispergeretur iusto citius.

III) Quatuor rationes a parte REGIMINIS & politiaë Hebræorum:

1.) *Quia foenoris absentia honori cedat rei publicæ, eamque amabilem reddat.* Dubito. Vide quæ scripsimus §. V.

2.) *Ne nimiaë fiant paucorum opes, ciuitati liberaë periculum creaturæ.* Huic rationi iure plaudo.

3) *Vt pecunia in republ. Israelitica dispergeretur, non coaceruata inutilis & effoeta redderetur.* De huius rationis veritate non satis nobis liquet. Proscripta ex ciuitate vsura pauciores erunt, qui pecuniam nullo suo emolumento aliis commodent. Tolle pecunias mutuas ex republica: non nimis dispergetur pecunia, sed in cistis diuitum delitescet.

4) *Quia sancta fuerit republ. Mosaica.* Si tamen vsurae sua sponte non malae sunt, dedecore quidem sanctae erunt ciuitati.

IV) Quator rationes a parte TERRAE, quam colant Israelitae:

1) *Quia terra illa procul a mari distita, nec mercaturae apta fuerit.* Agricolas vero & pastores foenore emungere iniquissimum esse. Nimis id audacter dictum, cum pars terrae Israeliticae ad mare omnino pertigerit. Accedit, quod ex voluntate Mosis tota Palaestinae maritima regio Israelitis occupanda fuisset.

2) *Palaestinam Israelitis a Deo gratis concessam esse: quae ergo gratis acceperint, gratis in Dei seruos eroganda fuisse.* Dispiciat lector nobis acutior, an a terra gratis data ad pecuniam omnino valeat consequentia. Hanc enim industria sua quaesuerant: & quamuis diuinae illam deberent benedictioni, idem in omnes mortales dici potest, quibus tamen foenerari licet.

2) *Palaestinam angustis spatiis coërceri: cauendum ergo fuisse, ne foenus incolas ab agro colendo reuocaret.* Hos vero segnus agrum colere, ubi foenore alantur.

4) *Cum Palaestina ferax omnium rerum fuerit, non opus fuisse versura nummos quaerere. Necessarias enim merces argento ab exteris comparandas non fuisse.*

V) Quatuor rationes, a parte RELIGIONIS:

1) *Ne Iudaei nummos nimium amarent.*

2) *Vt laudem misericordiae religio Iudaica consequeretur.*

3) *Vt obedientiam atque*

4) *Fiduciam in Deum, amoremque sociorum Israelitae exercerent, hac lege obseruata.*

Non existimamus has rationes multorum pun-
cta laturas, eorum saltem, qui foenori nihil mali in-
esse, nec illud pietatem oppugnare crediderint.

VI) Quatuor rationes a parte aliarum LEGVM:

1) *Leges Mosis reliquas eo collimare, vt aequalitas opum inter familias ciuesque seruaretur: nec alii ditescerentibus ad incitas alii redigerentur. Cui & nos rationi calculum adiicimus.*

2) *Vsuram cum anno Sabbatico, lege Mosaica praecepto, pugnare. Si enim usurae permissae fuissent, non commissuros Israelitas, vt septimo quouis anno sortem & fructus perderent. Ego tamen mihi per-
suaserim, lubentius id commissuros, vt septimo quouis anno, quam vt omnibus, vsuris carerent.*

Addit: *si ex pecunia quotannis fructum percipere licuisset, diuites praedia, septimo quouis anno sterilia redditibus, vendituros. Atqui vendere praedia in perpetuum non licebat: nec si licuisset, vendituri erant, quia praedia certae magis opes quam pecunia. Vnde nec apud nos agri quamuis constituto*
tempo-

tempore otiantes vendi a ditioribus & volatili pecuniae postponi solent.

3) *Reliquas Mosis leges curare, ne Israelita mendicitate vilesceret. Eundem & huius legis finem esse. Consentio.*

4) *Vt essent haec προσηνεύματα ad status euangelici perfectionem, & amorem magis etiam insignem suscipiendum. Cum tamen haec lex ingens faciat discrimen inter gentes & Israelitas, ab euangelio tollendum; sub euangelioque liceat vsuras accipere: timide illam ad praeparationes retulerim euangelio viam quasi sternerentes.*

Haec, quam fieri potuit breuissime, Spenceriana excerpanda duximus, ne actum ab illo laborem inuiti industria haec nostra repetere tractatio videretur.

§. XIX.

Illae vero rationes si firmiore talo nitantur, quas supra §. XIV - XVI. paucas quidem sed ex ipsa reip. Iudaicae forma & indole petitas attulimus: liquebit ad nostras ciuitates, alia prorsus ratione constitutas hanc legem transferendam non esse. Non defuerunt quidem, qui magno hoc labore perficere tentauerint. Iudaeorum legibus cum placitis sententiisque Romanorum de foenore congruentibus (18.) factum est,

D 2

VT

(18.) *SENECA de beneficiis l. VII. c. 10. Quid foenus, calendarium, & vsura, nisi humanae cupiditatis extra naturam quaesita nomina? Possim de rerum natura queri, quod aurum argentumque non interius absconderit, quod non illis maius, quam quod detrabi possit, pondus iniecerit? Quid sunt istae tabulae? quid computationes? & sanguinolentae centesimae? voluntaria mala, ex constitutione nostra pendencia,*

vt & Patribus ecclesiae impiae viderentur vsurae, & iuris canonici auctoritate damnarentur. Vide illustris BOEHMERI *iur. eccles.* Tom. V. tit. XIX. 17 - 22. Quae Patrum irae concidissent, si rationem legis adcuratius habuissent perspectam. (19.)

zia, in quibus nihil est, quod subiti oculis, quod teneri manu possit: inanis auaritia somnia. Grauius etiam apud CICERONEM l. II. de Off. c. 25. *Cato, interrogatus, expediretne foenerari? Quid, hominem, inquit, occidere?* homicidio foeneus acquans. Plura, quae huc faciunt, dabit HEINECCIUS in *Syntagm. ant. Rom. l. III. tit. XV.* Nec mirum, Romanis vsuras inuisas fuisse, cum nascente ipsorum vrbe minus mercaturae quam agriculturae studuerint, saeua etiam paupertas nec tamen ignobilis atque ingloria summos haud raro Romae viros oppresserit, cui foenus grauissimum est & intolerabile malum. Accedit, quod diuites acerbius foenerationem exercuerint, quae crudelitas rem ipsam inuisam & odiosam reddidit. Mutato tandem reip. ingenio, & vigente mercatura, accidit vt Stoica philosophia gradum Romae faceret, interque Iureconsultos vigeret: quae cum aduersa esset foeneri, factum est, vt priscum foeneris odium non omnino exstingueretur.

(19.) Extra legem Mosaicam etiam vsura in tabulis prisci foederis castigatur, vt Ezech. XVIII, 13. Pl. XV, 15, ea nempe vsura, quam Moses damnauerat, ab Israelitis, non ab alienis petita. Nec tamen inde efficitur, lege eam morali prohiberi. Quidquid enim vel ceremonialis aut ciuilis lex in Iudaeis damnabat, illud stante lege peccatum erat, ac iure a prophetis castigabatur. Caeterum de foenore christianis licito caute & solide pro more suo agit B. SPENERVS in *Conf. theolog.* Tom. II. p. 327. sqq.

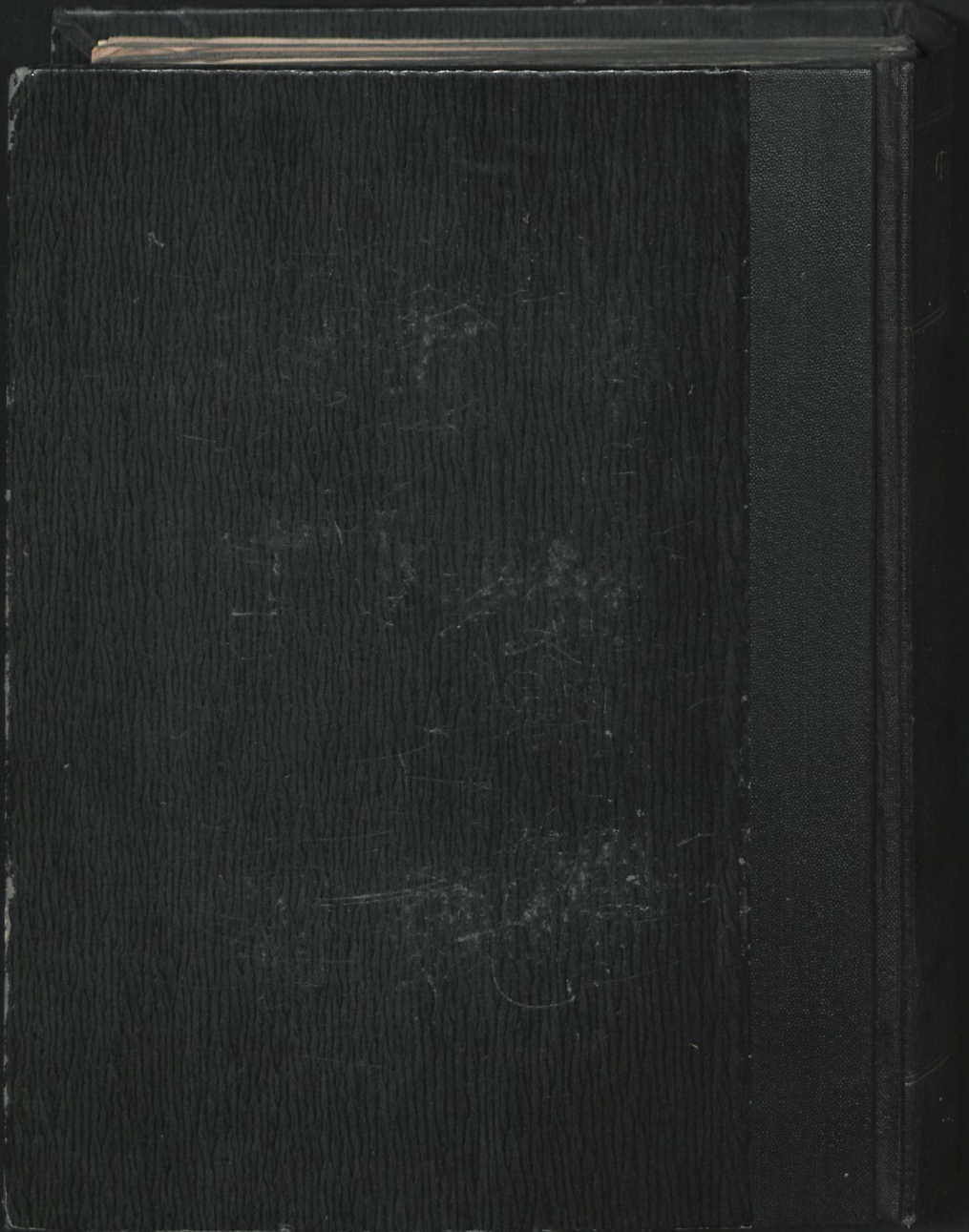
ULB Halle
006 789 96X

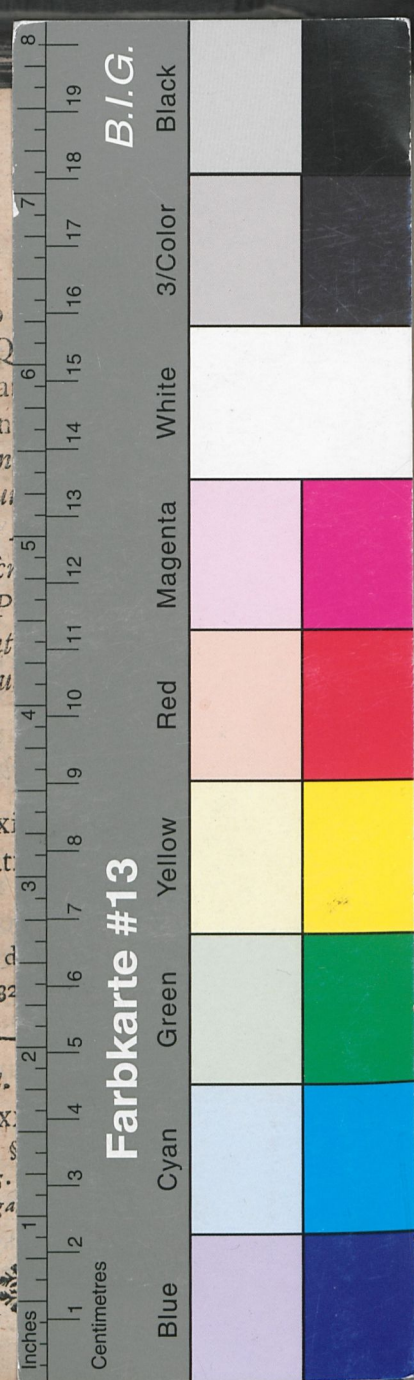
3

VD08

DISSERTATIO
DE
1745, 9 H
14
MENTE ET RATIONE
LEGIS MOSAICAE
VSVRAM PROHIBENTIS

QVAM
CONCEDENTE
AMPLISSIMO PHILOSOPHORVM ORDINE
IN
ACADEMIA GEORGIA AVGVSTA
M. IOANNES DAVID
MICHAELIS,
ORDINIS PHILOS. ADIVNCTVS DESIGN.
PRO LICENTIA DOCENDI
OBTINENDA
IN AVDITORIO PHILOSOPHICO
HORIS CONSUVETIS
DIE XXX. OCT. CIOCCCXLV.
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI
SVBICIET.
.....
GOTTINGAE
TYPIS IOANN. FRIDER. HAGERL

